

**«Жыццё заўжды – іспыт на мужнасць...»: філасофскія аспекты  
лірыкі Максіма Багдановіча і Ніны Мацяш**

Філасафічнасць не з'яўлялася ментальна ўласцівай рысай беларускай літаратуры пачатку XX ст. У названы перыяд самы суб'ектыўны род слоўнага мастацтва быў у пэўнай ступені больш рэалістычна-аб'ектыўным, маляўніча-напеўным, быта- і нораваапісальным. Творчасць М. Багдановіча з'яўляецца выключэннем, радкі яго вершаў падобныя да мудрых жыццёвых формул, вобразных паэтычных афарызмаў, утрымліваюць глыбокі філасофскі падтэкст: «Чыстыя слёзы з вачэй пакаціліся нізкай парванай, / Але, упаўшы у пыл, брудам зрабіліся там» [2, с. 87].

М. Багдановіч па складзе свайго мыслення, па светапоглядзе быў філосафам-аналітыкам. Таму зварот да філасофскай лірыкі ў яго творчасці невыпадковы. Да таго ж адчуванне немінучай смерці абвастрыла трагедыйнае светаўспрыманне паэта, падштурхнула да пошукаў адказаў на так званыя вечныя праблемы існавання чалавека і прыроды. Вытлумачальным з'яўляецца і яго зварот да тэарэтычнага асэнсавання праблем філасофскай лірыкі ў артыкуле «Поэзия гениального учёного». У ім М. Багдановіч удакладняе ацэнку, дадзеную філасофскай лірыцы А. Пушкіным і В. Бялінскім. Гэтае ўдакладненне надзвычай істотнае, бо М. Багдановіч знаходзіць вытокі медытатыўнасці ўжо ў фальклору.

Такім чынам ужо на пачатку XX ст. М. Багдановіч прадказаў падзел лірыкі на некалькі плыняў, адна з якіх медытатыўная – трывожна-роздумная, рэфлексійна-суб'ектыўная.

Абвостраная цікавасць да ўнутранага духоўнага свету людзей, да патаемных пачуццяў і «думаў» жывой душы прывялі да рэфлексіі, якая характарызуе лірыку паэта, да філасафічнасці, якой вызначаюцца яго вершы – роздумы аб жыцці і смерці, паэце і паэзіі, прыгожым і агідным, высокім і нізкім. Адным з самых значных твораў, які аб'ядноўвае ў сабе ўсе названыя праблемы, з'яўляецца верш «Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы...». Варта адзначыць, што форма верлібра абрана паэтам невыпадкова, яна дазваляе не абмяжоўваць сэнс метрычнымі правіламі, а найбольш поўна выказаць думку. Гэтым шляхам у другой палове XX ст. пойдзе Максім Танк.

Матыў смерці, а побач з ім вялікае жаданне жыць пранізваюць і многія іншыя вершы паэта. Яго не пакідае думка, што засталася не так шмат часу: «Дзесь у хмарах живуць павукі, / Што снуюць павучыну дажджа. / Кожны тлусты і мяккі такі, / Скура слізкая, як у вужа; / Ёй цела стыне халодная кроў, / Злосць бяспэльная ў мутных вачах... / Чуеш! Во шорах ног павукоў, / Аплятаючых сцены і дах» [2, с. 24]. Пад вобразам павукоў, магчыма, можна ўявіць набліжэнне смяротнага часу. М. Багдановіч звяртае ўвагу на тое, што жыццё можа ў любую хвіліну скончыцца, каб пражывалі кожны дзень як апошні, цанілі кожны момант: «Жывеш не вечна, чалавек, – / Перажыві ж у момант век!» [2, с. 74].

У пачатку творчага шляху дамінантай паэтычнага радка Н. Мацяш выступае жыццесцвярджальнасць, але з часам ад усведамлення цяжкасцей уласнага існавання, уласнай экзістэнцыі ўзнікае адчуванне трагізму быцця. З

адчування безвыходнасці, шматпакутнага існавання нараджаецца ўласная жыццёвая філасофія паэткі: «Чым больш пакут, / тым болей сіл трываць» [4, с. 188]. Н. Мацяш ніколі не імкнулася абысці цяжкасці, пазбегнуць іх, а свядома рухалася наперад, годна пераадольваючы перашкоды. Таму відавочная ў яе паэзіі вера ў лепшае, нягледзячы на складанасці і супярэчнасці жыцця: «Пакуль на белы свет глядзіш вачыма, / Павер сабе: ўсё адалець магчыма» [4, с. 392].

У апошнім зборніку «У прыгаршчах ветру» прысутнічае прадчуванне хуткага завяршэння зямнога шляху, але, разам з тым, паэтка яшчэ зберагае ў душы веру ў лепшае і з уласцівай ёй мудрасцю піша: «Пэўна, таму, што мой посах – слова, / пэўна, таму, што радзіма – боль, / іду і шукаю прычыны для радасці, / бо іншага шляху, каб жыць, няма» [5, с. 32], падкрэсліваючы, што нават калі чалавек не бачыць выйсця, не трэба растварацца ў распачы.

Для Н. Мацяш у апошні перыяд творчасці характэрны настрой падсумавання падзей свайго жыцця, таму невыпадковым у зборніку «У прыгаршчах ветру» з'яўляецца верш «Белая поўня», які пранізаны кранальнай самарэфлексіяй: «Белая поўня, якая / не патрапляе / заставацца святлівай / нефальшыва. / Апеклівая сляза / на шчацэ старасці / адзінокай...» [5, с. 52]. Працытаваны эмацыянальны маналог можна разглядаць і як адмежаваны ад індывідуалізаванай канкрэтнасці быцця, і як уласчыва перажыванні Н. Мацяш, якія засведчылі новы этап у яе духоўным жыцці: разуменне пройдзенага шляху і імкненне да падсумавання вынікаў.

Трыванне, цягненне – вось, на думку Н. Мацяш, адна з галоўных духоўных вартасцей, якія чалавек набывае з дня ў дзень. Да яе прыходзіць разуменне, што з трывання выходзіць і вопытнасць, і мудрасць. Таму, хто навучыўся трываць, даецца ўнутранае веданне: «недзе ўзважваецца наш унёсак / у Жыццё / ў зямной гэтай родзі» [4, с. 140]; і ўпэўненасць у правільнасці выбранага шляху: «сіл даецца роўна столькі, колькі трэба, каб стрываць пакуту» [4, с. 242]. Мудрасць жа бярэ вытокі з адзіна апраўданага і адзіна магчымага спосабу існавання – рабіць дабро, не адкладаць на потым парывы міласэрнасці, добрыя словы і ўчынкі: «Бойся спазніцца з харошым учынкам: / Тонка прадзецца жыццёвая ніць. / А ліха не спіць...» [4, с. 45].

Паглыбленне ва ўласную быццёвую сітуацыю, самарэфлексія скіроўвае паэтку да разумення жыцця як пераадолення пакут, таму Н. Мацяш выходзіць на новы для сябе, хрысціянскі, план разумення рэчаіснасці як пастаяннага самаахвяравання і веры: «жыццё заўжды – іспыт на мужнасць. / Яе ж не возьмеш напакат...» [4, с. 201].

У апошнім зборніку «У прыгаршчах ветру» Н. Мацяш выказвае важную выснову: «Адно любоўю можна стому, / Жыццё і скон свой апраўдаць» [5, с. 63], падкрэсліваючы неабходнасць прысутнасці ў жыцці кахання, любові, аб чым неаднаразова вялася гаворка на старонках усіх ранейшых яе зборнікаў.

Праз усе жыццёвыя іспыты як М. Багдановіч, так і Н. Мацяш прайшлі сапраўды мужна. Тэмы пошуку самога сябе, уласнага спосабу існавання ў бясконцым мностве мажлівых і немажлівых форм быцця, належнай ацэнкі свайго месца ў свеце хвалююць кожнага чалавека. Паэты толькі дапамагаюць разабрацца ў гэтым.

#### Літаратура

1. Багдановіч, М. Маладыя гады : выбранае / М. Багдановіч. – Мінск, 2001.

2. Багдановіч, М. Выбраныя творы / М. Багдановіч. – Мінск, 1996.
3. Мацяш, Н. Богава дрэва / Н.І. Мацяш. – Мінск, 2004.
4. Мацяш, Н. Душою з небам гаварыць : выбраная лірыка / Н. Мацяш. – Мінск, 1999.
5. Мацяш, Н. У прыгаршчах ветру : вершы, пераклады, эсэ / Н. Мацяш. – Мінск, 2009.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ